

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

**МОВНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИМВОЛІКИ В
КИТАЙСЬКОМУ КЛАСИЧНОМУ РОМАНІ 吴承恩 “西游记”**

Студентки групи Пкит 07-20

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша – китайська

Красько Зоряни Василівни

Науковий керівник:

к. філос. н., доц. Беля. В. В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИМВОЛІКИ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	5
1.1. Проблема дослідження релігійної лексики в сучасній китайській лінгвістиці.....	5
1.2. Мовні засоби вираження релігійної символіки у сучасній китайській мові.....	16
Висновки до Розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. МОВНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИМВОЛІКИ В КИТАЙСЬКОМУ КЛАСИЧНОМУ РОМАНІ У ЧЕН'ЕНЯ “ПОДОРОЖ НА ЗАХІД” (吴承恩 “西游记”)	22
2.1. Лексичні засоби відтворення релігійної символіки в романі “Подорож на Захід”.....	22
2.2. Особливості мовної репрезентації релігійної символіки в романі “Подорож на Захід”.....	26
Висновки до Розділу 2	31
ВИСНОВКИ	32
АНОТАЦІЯ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	34

ВСТУП

Сучасна китайська лінгвістика продовжує досліджувати проблему вивчення релігійних концептів та символіки, звертаючись до прикладів класичної китайської літератури як до найбільш репрезентативного матеріалу для аналізу. Чимало авторів займаються дослідженням китайської релігійної символіки, лексики та концептів, зокрема: Ту Веймінг, Де Барі, Джеймс Ледже, Дайсецу Тейтаро Судзукі.

Актуальність теми роботи полягає в її спрямованості на вивчення релігійного концепту як важливого компоненту лінгвістичного та лінгвокультурологічного декодування китайської мовленнєвої культури. Актуальність теми дослідження підсилюється ще й необхідністю розроблення нового підходу до визначення мовних аспектів репрезентації релігійних концептів на лінгвістичному та лінгвостилістичному рівнях. По-перше, релігійна символіка в китайському класичному романі “Подорож на Захід” має велике значення, оскільки він є одним з найвизначніших творів китайської літератури, який відображає культурну та релігійну спадщину країни. По-друге, вивчення мовних засобів відтворення релігійної символіки може допомогти розкрити специфіку китайської мови в цьому аспекті, а також з'ясувати, які засоби мовленнєвого вираження були використані для створення образів божеств та демонів. По-третє, дослідження мовних засобів відтворення релігійної символіки може бути корисним для розуміння культурної спадщини Китаю, а також допомогти вивчити специфіку китайської культури та релігії.

Метою роботи є дослідити мовні засоби відтворення релігійної символіки в китайському класичному романі “Подорож на Захід”.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати головні теоретичні підходи до вивчення мовних засобів відтворення релігійної символіки;
- встановити специфіку вербалізації релігійних концептів у китайській мові;
- дослідити особливості репрезентації релігійних концептів на мовному рівні в класичному китайському романі “Подорож на Захід”;

Об’єкт дослідження – релігійна символіка в романі “Подорож на Захід”.

Предмет дослідження – мовні засоби відтворення релігійної символіки в романі “Подорож на Захід”.

Матеріал роботи становлять лексичні, лінгвостилістичні та ідіоматичні одиниці роману “Подорож на Захід”.

Специфіка теми, завдань і матеріалу роботи зумовили комплексний підхід до вибору **методів дослідження**, як загальнонаукові методи (індукція, дедукція, аналіз), а також лінгвостилістичний аналіз, контекстуальний аналіз, інтерпретаційний та компаративний аналізи.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в роботі вперше зроблено комплексний аналіз лексичних, лінгвостилістичних та фразеологічних одиниць, що становлять мовні засоби вираження релігійної символіки в романі “Подорож на Захід”.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування під час укладання методичних матеріалів до навчальних дисциплін: “Китайська мова”, “Стилістика китайської мови”, “Релігійні та філософські вчення Китаю”, “Лексикологія китайської мови”.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків до роботи, анотації, списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 35 сторінок, кількість використаних джерел – 32.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИМВОЛІКИ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Проблема вивчення релігійних символів у сучасній китайській лінгвістиці

Сучасні дослідження релігійної лексики охоплюють різні аспекти релігійного життя китайського народу, такі як традиційні релігії, нові релігійні рухи та інтерпретації релігійних понять у сучасному світі та сучасних мовних дискурсах. Одним з напрямків досліджень є аналіз традиційної китайської релігії, такої як конфуціанство, даосизм та буддизм, особливості їх мовної та дискурсивної репрезентації в сучасних мовних дискурсах та текстах. Дослідники зосереджуються на розумінні традиційних релігійних понять, таких як “Дао” (Шлях) та “Ї” (Добро), а також на вивченні історії цих релігій в Китаї та їхнього впливу на культуру та суспільство.

“Хоча релігія є лише одним із аспектів культурної категорії, вона відіграла важливу роль у формуванні думок і свідомості людей у довгій річці історії. Вона відіграє життєво важливу роль і є наріжним каменем культурного розвитку всіх національностей. Мова є носієм культури і відображенням способів мислення нації. Спосіб мислення також є глибинним механізмом породження і розвитку мови”. (陈荣富, 1993).

Інший напрямок досліджень охоплює нові релігійні рухи, такі як Фалуьгун та інші. Дослідження у цьому напрямку зосереджуються на розумінні того, як ці рухи виникають та поширюються в Китаї, як вони відрізняються від традиційних релігій та який вплив вони мають на китайське суспільство. Крім того, дослідження релігійної лексики також займаються інтерпретацією релігійних понять у сучасному китайському суспільстві, де багато людей мають різні релігійні переконання або не віддають перевагу релігії. Дослідження у цьому напрямку зосереджуються на

розумінні того, які значення мають релігійні поняття для сучасних китайців та як вони використовуються у повсякденному житті.

З точки зору сучасних китайських дослідників, “релігійна лексика є важливим компонентом мови і культури. Вивчення релігійної лексики може допомогти краще зрозуміти культурні звичаї та традиції різних народів” (华林甫, 2010); “Релігійні терміни є складними, оскільки вони часто мають багато значень та використовуються в різних контекстах. Вивчення релігійної лексики вимагає ретельного аналізу та розуміння цих термінів” (汤一介, 2000).

Історія формування та розвитку релігійної лексики в китайській мові налічує понад 2000 років. У давнину, в Китаї існувало та взаємодіяло багато релігійних систем, таких як конфуціанство, даосизм, буддизм та інші, що провокувало становлення принципово різних мовних та фразеологічних корпусів. Кожна з цих систем мала свої власні поняття та терміни, які надалі почали складати лексичне ядро релігійної лексики китайської мови.

У VII столітті н.е., в період Танської династії, в Китаї відбувся значний розвиток буддизму. Це призвело до збільшення кількості та розширення вживання буддистських термінів в китайській мові. У XIII столітті н.е., в період Юанської династії, в Китаї поширився новий релігійний рух – чаньбуддизм, який також мав власну мовну систему на позначення сакральних явищ, а також концептуалізації етичних аспектів. У XVII – XVIII столітті н.е. в Китаї почав розвиватися новий релігійний рух – народний буддизм, що спричинив появу нових термінів та понять у китайській релігійній лексиці. У сучасній китайській мові релігійна лексика продовжує активно використовуватися і поширюватися, зокрема у зв'язку зі зростанням інтересу до релігії як культурного концепту серед сучасних китайських дослідників (Воробйова, 2011, с. 8 – 10).

Класифікація релігійної лексики будується переважно за тематичним принципом та охоплює основні сфери концептів та понять, якими оперує та чи інша релігія (Китайська цивілізація: традиції та сучасність, 2020) Так, проаналізувавши сучасні китайські дослідження релігійної лексики, нами були визначені наступні основні категорії, які становлять ядро-периферійну структуру релігійної лексики:

1. **Концептуальні поняття.** Вони являються основними в прецедентних текстах китайських релігій, і саме вони забезпечують духовне зростання людини. Ці лексичні одиниці становлять центр мовної репрезентації тих чи інших релігійних концепцій, від них відштовхується та їх трактовкою та інтерпретацією займаються ті чи інші конкретні репрезентативні тексти:

– 佛法 (fó fǎ) – Дхарма

В Буддизмі “Дхарма” – це багатий термін із багатьма конотаціями. Слово Дхарма використовується для позначення як реальності, яку пережив Будда, так і його концептуального та вербального вираження цього досвіду на благо інших. Як каже Д.Т.Сузукі, саме мудрість і співчуття Дхарми є “двійними стовпами всієї будівлі буддизму” (Sangharakshita, 1998)

Це термін, що вказує на правильне життя відповідно до закону природи чи божественного закону, що допомагає досягти внутрішньої гармонії та духовного розвитку.

– 道 (dào) – Дао

В даосизмі 道 є основним поняттям і має різноманітне тлумачення. У загальному розумінні, 道 означає “шлях”, “метод” або “правило”.

Як казав Лао Цзи: “Нічого не робити краще, ніж бути зайнятим бездіяльністю”. (Xabier K. Fernao, 2019) В цій фразі і є вся суть Тао та проявляється основна ідея даосизму - щоб злагодити своє життя з природою та всесвітом, потрібно дотримуватись принципу бездіяльності та спонтанності. Людина повинна відмовитись від намагання контролювати своє життя та оточуючий світ і замість цього розуміти та наслідувати природний порядок речей.

– 禪定 (chán dìng) – медитація

В буддизмі медитація є однією з основних практик, які допомагають відділитися від матеріального світу та досягти духовної свободи. В буддизмі існує багато різних видів медитації, і кожен з них має свої власні методи та цілі. До прикладу можна навести такі види як: Віпассана-медитація, коли людина ніби зі сторони спостерігає свої почуття та думки, не втручаючись в них, а намагаючись зрозуміти їх природу. А ось

у Дзен-медитації практикуючий навпаки намагається очистити свій розум від думок та використовує різні техніки зосередження.

- 涅槃 (niè rán) – Нірвана

Нірвана є центральним поняттям в буддизмі та однією з основних мет практики буддистів. Загалом, нірвана – це стан або якість розуму. Це не зовнішнє місце, і це не щось зарезервоване для кількох обраних. Нірвана доступна кожній живій істоті. Нірвана – це найвища природа нашого розуму – порожнеча розуму, яка була повністю очищена від затемнень. (Samsara, Nirvana, and Buddha Nature (Dalai Lama, Thubten Chodron, 2019)

Нірвана сприймається буддистами як відмова від прив'язаності до матеріального світу та ілюзій, що допомагає досягти вищого стану свідомості та просвітлення.

- 菩提 (pú tí) – Просвітлення

Це поняття є центральним для буддистської доктрини, оскільки саме просвітлення дозволяє досягти нірвани і звільнитися від страждань. Просвітлення (Пробудження) – це особливий стан людини, коли вона починає розуміти природу своєї сутності та світу, відчуває внутрішній спокій та єдність з усім живим. Тобто знаходиться у стані просвітлення.

2. Антропоморфні та антропоцентричні поняття. Антропоморфні поняття відносяться до представлення реальних об'єктів або явищ у вигляді людських істот. Таким чином, можна стверджувати, що такі поняття допомагають людям краще зрозуміти складні ідеї релігійних традицій за допомогою більш зрозумілих та легкодоступних образів та символів. А ось ідея антропоцентризму може відображатися в переконанні, що людина має особливу роль у створенні світу, тому що вона має здатність розуміти та контролювати світ, який її оточує. Такі поняття пов'язані зі специфікою самих релігій як соціокультурних явищ, що провокує моделювання великої кількості лексики, яка позначає сакральні фігури в релігійних текстах, або слугує елементом побудови антропологічних метафор, порівнянь тощо:

- 佛陀 (fó tuó) – Будда

Будда – це титул, який використовується для позначення особи, яка досягла просвітлення в буддизмі. У буддизмі існує багато Будд, які досягли просвітлення. Першим Буддою вважається Шак'ямуні Гаутама, який жив у 6–5 столітті до нашої ери в Індії.

Часто Будда описується в релігійній літературі як володар тисячі світів, і немає жодної людини, яка була б більш досконалою в цих речах, ніж він сам. Він бачить, що з точки зору духовного проникнення та розуміння він сам є найвищою живою істотою у Всесвіті. Ось як Будда бачить себе, і якщо ми не бачимо Будду таким чином, то насправді ми не бачимо Будду взагалі. (Sangharakshita, 2008)

– 观世音菩萨 (guān shì yīn pú sà) – Бодхісаттва Авалокитешвара

В буддизмі, Бодхісаттва Авалокитешвара – це вища істота, яка обійшла коло народжень і смертей, але відмовилася вступати в нирвану, щоб допомагати іншим досягнути просвітлення. Він часто зображується з великою кількістю рук та очей, що символізує його спроможність бачити та реагувати на страждання багатьох сутностей одночасно.

– 菩提树 (pú tí shù) – Дерево Бодхі

Дерево Бодхі є священним деревом у буддизмі, під яким Сиддхартха Гаутама (Будда) сягнув просвітлення. Згідно з легендою, Будда прокинувся, залишився сидіти біля основи дерева Бодхі, біля берега річки Неранджара, поблизу Урувела. Він сидів під деревом Бодхі протягом семи днів, насолоджуючись радістю звільнення. (Buddhadāsa Bhikkhu, 2017)

3. **Урочисті слова.** Такі слова використовуються для надання певного тону релігійному тексту чи мовленню. Часто у ролі таких слів виступають прикметники, які збагачують і надають особливого піднесеного сенсу певним поняттям в релігійній літературі. Можемо навести приклади таких характеризуючих прикметників як:

– 無始 (wú shǐ) – без початку

– 無量 (wú liàng) – нескінченний

– 無垢 (wú gòu) – нетлінний

– 無常 (wú cháng) – нестійкий

- 神圣 (shénshèng) – священний
- 圣明 (shèngmíng) – всеосяжний

4. **Поняття пов'язані з етичними принципами релігії.** В центральній репрезентативній лексиці будь-якої релігії знаходяться одиниці, що позначають етичний або аксологічний (ціннісний) план людського життя, поведінки, до такої лексики часто входять поняття етики, моралі, тощо:

- 善 (shàn) – добро
- 恶 (è) – зло
- 因果 (yīn guò) – карма

У буддизмі карма описує закон причинно-наслідкових зв'язків, за якими певні дії людини призводять до відповідних наслідків, які впливають на її майбутнє життя, у тому числі на її наступне переродження. Прихильники буддизму вірять, що перше, що нам потрібно зробити, це захистити себе від поганих майбутніх перероджень, дотримуючись здорового кодексу етичної дисципліни. Коли ми перебуваємо в поганому стані існування, важко не перероджуватися погано. Треба чітко розуміти, що навіть просвітлена істота не може подолати силу нашої власної карми. Ми повинні добре і безпомилково розуміти, що потрібно робити, а чого уникати. (Geshe Sonam Rinchen, 2006)

- 奉献精神 (fèngxiàn jīngshén) – жертівність
- 仁慈 (réncí) – милосердя
- 八正道 (bā zhèng dào) – Восьмиступеневий шлях

Восьмиступеневий шлях - це основний шлях досягнення внутрішнього покою та освітлення в буддизмі. Восьмеричний шлях лежить в самому серці вчення Будди. Саме відкриття шляху надало власному просвітленню Будди універсальне значення і підняло його від статусу мудрого і доброзичливого мудреця до статусу світового вчителя. (Bhikkhu Bodhi, 2000)

5. **Ритуальні поняття.** Це такі терміни, що позначають місця чи об'єкти, пов'язані з релігійними обрядами та обрядові дії. Ця лексика позначає конкретні принципи та способи реалізації релігійних дій на рівні свят, подій, особливих дат.

Вони входять до групи загальноживаних слів, оскільки можуть використовуватись не залежно від конкретного різновиду релігійного культу:

- 祭祀 (jì sì) – обрядовий культ
- 拜拜 (bài bài) – віддача шани
- 祈祷 (qí dǎo) – молитва
- 和尚(héshang) – монах
- 悔過 (huǐ guò) – покаєння
- 庙宇圣地 (miào yǔ shèng dì) – храм
- 圣地 (shèng dì) – святиня

Китай - країна з багатою релігійною і культурною спадщиною. Основні релігії, які існують в Китаї, це: Конфуціанство, Буддизм та Даосизм.

Конфуціанство - це філософія, яка була створена Конфуцієм в 5 ст. до н.е. Конфуціанство регулює взаємодію між людьми, зокрема, відносини між батьками та дітьми, вчителями та учнями, правителями та підданими. Наведемо приклади основних концепцій та понять, пов'язаних з конфуціанством:

1. 仁 (rén) – гуманність, доброта, чуйність. Це одна з головних концепцій конфуціанства, яка підкреслює важливість хорошої поведінки та взаємодії людей в соціумі на основі людяності.

2. 智 (zhì) – мудрість, розум. Ця концепція підкреслює важливість практичного розуміння та прийняття рішень на основі досвіду, знань та моральних принципів.

3. 孝 (xiào) – дитяча повага до батьків. Це ще одна важлива концепція конфуціанства, яка підкреслює важливість поваги та шанування батьків у китайському соціумі.

4. 孔子 (kǒng zǐ) – Конфуцій. Це ім'я засновника конфуціанства, який жив у V-IV століттях до нашої ери. Його ідеї та філософія мають великий вплив на китайський соціум та культуру.

5. 礼 (lǐ) – ритуали, церемонії. Це ще одна важлива концепція конфуціанства, яка підкреслює важливість правильної поведінки та взаємодії людей у соціумі. Лі включає в себе такі елементи як: повага до старших, солідарність з однодумцями, повага до ієрархії та традиційних цінностей.

6. 春秋 (chūn qiū) – Весна та Осінь. Це назва одного з класичних текстів конфуціанства, який містить історичні записи та філософські роздуми Конфуція та його послідовників (Бацевич, 2008). Конфуцій вірив, що вивчення “春秋” допомагає людині розуміти історію свого народу та допомагає розвивати мудрість і вищі духовні якості.

Буддизм – це релігія, яка прибула до Китаю з Індії в 1 ст. н.е. Це вчення акцентує на важливості просвітлення та досягнення нірвани.

Це також дуже важлива релігійна традиція Китаю, яка має свої власні терміни та поняття:

1. 佛陀 (fó tuó) – Будда. Це титул, який використовується для позначення особи, яка досягла просвітлення в буддизмі. Хоча Будда вважається великою духовною постаттю, в буддизмі немає поняття про всевишнього Бога або творця Всесвіту.
2. 菩薩 (pú sà) – Бодхісаттва. Це істоти, які є прикладом для інших, які прагнуть досягнути просвітлення. Вони допомагають людям досягти спокою та звільнення від страждань.
3. 涅槃 (niè pán) – Нірвана. Це стан, до якого прагнуть буддисти, коли вони вільні від страждань та мають спокій.
4. 轮回 (lúnhuí) – Сансара. Буддисти простежують людські лиха в циклі життя, смерті й переродження – колесі сансари. Вони запевняють, що постійний перехід від перенародження до перенародження це не вихід, адже життя сповнене страждань. (Стівен Протеро, 2022)
5. 禪 (chán) – Чан. Це специфічна школа буддизму, яка зосереджена на медитації та духовному розвитку.

6. 大乘经 (dàchéng jīng) – Сутра. Це святі тексти буддизму, які містять настанови та інструкції для духовного розвитку.

7. 禅坐(chánzuò) – медитація. Це практика зосередження розуму, яка допомагає розвивати мудрість та внутрішній спокій. Під час медитації практикуючий сидить зі скрещеними ногами на підушці або у позі лотоса з руками на колінах.

Даосизм – це релігія, філософія та традиційна культура, яка походить від книги “Дао де цзін”, написаної Лао-цзи в 6 ст. до н.е. Основна ідея даосизму полягає у тому, що треба поважати природу та природні закони і жити в гармонії з ними. Саме даосизм мав велике значення для розвитку китайської медицини, акупунктури та тайцзіцюань. Наведемо приклади основних понять та термінів для одного з трьох великих релігійних учень Китаю:

1. 道 (dào) – Дао. Центральний термін даосизму, який означає “шлях” або “дорога”.

2. 阴阳(yīnyáng) – Їнь і Ян. Ці два важливі поняття в даосизмі символізують дві протилежні сили, які співіснують у всіх речах. Їнь означає жіночий принцип, м'якість, темряву, а Ян – чоловічий принцип, твердість, світло.

3. 气 (qì) – енергія Чі. Термін, що відповідає за тонку енергію, яка пронизує всі речі, і яка забезпечує їх життєдіяльність. До прикладу, пізнати її можна займаючись тайцзіцюань.

4. 太极拳 (tài jí quán) – тайцзіцюань. Це особливий вид китайських бойових мистецтв, який розвинувся на основі принципів даосизму для досягнення гармонії та балансу.

Китайська мова містить багато символів, що мають релігійне значення та використовуються для передачі релігійних ідей. Наприклад, дерево Бодхі 菩提树 (pú tí shù) в буддизмі символізує просвітлення, а символ ін-ян 阴阳 (yīn yáng) у традиційній китайській релігії відображає баланс і гармонію. Китайська релігійна лексика часто використовує терміни, які мають контекстуальний сенс та можуть змінювати своє значення в залежності від контексту. Наприклад, термін 礼 (lǐ) може означати як ритуал, так і етичний кодекс.

Багато слів в китайській релігійній лексиці мають кілька значень, що залежать від контексту вживання. Наприклад, термін 佛 (fó) може означати як Будда, так і буддизм. Китайський релігійний дискурс використовує піднесений стиль мовлення, що відображає пошану та повагу до релігійних понять та ідей. Наприклад, термін 道 (dào), який означає Тао, зазвичай вживається з модифікатором 大 (dà), що підсилює його важливість. (Бойчук, 2021)

Ще однією специфічною ознакою китайського релігійного дискурсу є використання метафор і символів, що мають глибокий релігійний зміст. Релігійні метафори та символи часто використовуються для передачі складних понять та ідей. Наприклад, у буддизмі використовуються метафори, які відображають його ключові концепції:

悟道之光 (wùdào zhī guāng) – “Світло провітлення”. Цей термін вказує на духовне прозріння, розуміння і відчуття істини про природу реальності і власного існування.

智慧之镜 (zhìhuì zhī jìng) – “Дзеркало мудрості”. Ця метафора вказує на те, що в процесі практики дзюгчену практикуючий може проникнути до своєї сутності і побачити її як чисте світло свідомості, що відображається в дзеркалі свідомості.

无间河 (wújiàn hé) – “Річка безперервного потоку”. Вічний річковий потік розглядається як місце, де душі проходять після смерті, перш ніж переродитися в наступному житті.

У конфуціанстві символом є 抖树 (yáo shù) – “лист, що колихається”, що відображає ідею, що життя це постійний рух, але важливо залишатися стійким і не змінювати своїх принципів. Також цей вираз може мати значення “трусити дерево”, що символізує спробу пробудити в людях моральні якості та внутрішню гармонію, щоб зберегти спокій та порядок в суспільстві.

Також характерною ознакою китайського релігійного дискурсу є використання паремій та прислів'їв, що відображають релігійну мудрість. Наприклад, у буддизмі використовується паремія 万法归一 (wàn fǎ guī yī) – “всі дороги призводять до одного”, що відображає ідею, що всі релігійні шляхи призводять до одного і того ж

результату. Цей вислів також вказує і на ідею єдності всіх існуючих речей, включаючи людей і всі речі у Всесвіті.

У конфуціанстві використовуються прислів'я, такі як 探照籠 (tàn zhào lóng) – “запалюй свічку і шукай просвітлення у собі”, що нагадують про важливість самопізнання та розвитку.

У вивченні релігійної лексики китайської мови сучасна китайська лінгвістика відзначається активним розвитком. Дослідження концептів релігії в китайській мові дає можливість краще зрозуміти культурну спадщину Китаю, а також розкривається взаємозв'язок між мовою та культурою. Ключовими ознаками китайського релігійного дискурсу є його символізм, багатий образотворчий апарат, використання китайських прислів'їв, а також активне використання традиційних китайських мистецтв, таких як каліграфія та малювання, для відображення релігійних ідей. Таким чином, актуалізація вивчення релігійних концептів у сучасній китайській лінгвістиці має велике значення для розуміння китайської культури, релігійної традиції та їх взаємодії з мовою.

1.2. Мовні засоби вираження релігійної символіки у сучасній китайській мові

Специфіка мовного вираження релігійної символіки у сучасній китайській мові полягає в тому, що вона зберігає традиційний символізм, пов'язаний з давньою китайською культурою та релігійними уявленнями.

Одним з основних релігійних концептів в китайській культурі є дао 道, що можна перекласти як “шлях” або “метод”. Дао є центральною концепцією та основним принципом у філософії та релігії, включаючи конфуціанство, даосизм та буддизм. Його мовне вираження пов'язане з багатьма термінами та виразами, наприклад, 道 (dào), 道德 (dàodé) – моральність, 道法自然 (dàofǎzìrán) – вчення про природу дао, та інші.

Іншим важливим концептом є жен (仁), що означає “людяність” або “доброта”. Це поняття, яке зустрічається у конфуціанства, сприймається як ключ до гармонійних відносин між людьми та як засіб досягнення особистої та соціальної гармонії. Жен може бути виражений через слова та вирази, такі як 仁爱 (rén'ài) – любов до людей, 仁慈 (réncí) – милосердя та інші. Ще одним важливим концептом є сяо (孝), що означає “повагу до батьків” або “почуття вдячності до роду”. У конфуціанстві цей термін є важливою частиною соціальної моралі та поняття сім'ї, де він сприймається як ключовий фактор досягнення гармонії в сім'ї та суспільстві. Сяо може бути виражений через слова та вирази, такі як 孝顺 (xiàoshùn) – бути відданим, поважати батьків, 孝敬 (xiàojìng) – поважати старших, та інші. (Кірносорова, 2008)

Релігійні символи у китайській мові відображаються через використання різноманітних лексичних засобів, таких як епітети, метафори, алегорії, персоніфікації та інші. Наприклад, поняття “небеса” 天 (tiān) виступає як важливий символ у конфуціанстві та давніх китайських релігіях. Воно може вживатися у значенні “бог”, “найвищий управитель світу”, “вища сила”, “надія на майбутнє” та інше. Також важливою особливістю мовного вираження релігійної символіки є використання відповідної термінології, яка відображається в китайській мові через використання спеціальних символів та слів, що відповідають релігійним поняттям (Гоцалюк, 2015, с. 12–15).

У буддизмі та даосизмі особлива увага приділяється медитації та духовному розвитку. У китайській мові є спеціальні терміни, які використовуються для опису цих концепцій. Наприклад, термін 禅坐 (chánzuò) означає “медитація зі складеними ногами” і пов'язаний з буддизмом, а термін 内观 (nèiguān) означає “внутрішнє спостереження” і пов'язаний з даосизмом.

Особливості використання цих засобів можуть варіюватися в залежності від конкретної релігії. Наприклад, у буддизмі у китайській мові використовуються різні метафори та алегорії для опису важливих концептів, таких як 业 “карма”, 佛 “будда”, 定 “самадхі”, тощо. Одна з найвідоміших метафор у буддизмі – 莲花 “бутон лотоса” – використовується для опису процесу пробудження. У буддизмі лотос також

символізує шлях, який людина повинна подолати, щоб досягти духовної чистоти та просвітлення.

У конфуціанстві також існує використання метафор та алегорій.

Наприклад, вислів 知之为知之，不知为不知，是知也 має таке значення: знати те, що ти знаєш і знати те, чого ти не знаєш - це справжнє знання. Таким чином, осмислення своїх знань і свідомість своїх незнань вказують на наявність знань в особистості. А ось вираз 身体发肤，受之父母，不敢毁伤，孝之始也 означає: “Шкіра тіла дана батьками і не сміє бути пошкоджена. Це початок синівської шанобливості”. Це речення підкреслює важливість синівської шанобливості до батьків.

У даосизмі також існує багато метафор та алегорій, що використовуються для вираження концепцій, таких як 道 “вічний дух” чи 空 “порожнеча”. Наприклад, вживання 水流 “потіку” в поезії даосизму може вказувати на потік життя та його неперервність (Китайська цивілізація: традиції та сучасність, 2020, с. 496). Метафора 菩提树下 (pútíshù xià) – під деревом бодхі використовується, щоб позначити місце, де Будда досяг просвітлення. Вона є відомою у багатьох китайських буддистів, які згадують це місце в своїх медитаційних практиках. Метафора 如来藏 (rúlái cáng) – сховище Татхати, позначає стан найвищого ступеня розуміння буддистської доктрини. Цей термін вказує на те, що всі живі істоти мають в собі потенціал до досягнення Будди (або Татхати) і що цей потенціал внутрішньо зберігається в кожному з нас. Алегорія 道可道非常道 (dào kě dào fēi cháng dào) – Дао, що можна висловити, не є вічним Дао. Вона вказує на те, що Дао – це щось, що не можна точно висловити або описати словами, оскільки воно перебуває за межами нашого розуміння. Така алегорія нагадує нам про те, що ми не можемо повністю зрозуміти Божественне, але можемо наблизитися до нього через наші духовні практики. Це заклик до зосередження на самому процесі пошуку Шляху, а не на розумінні його визначення.

Описані лінгвостилістичні особливості відображення релігійних символів в китайській мові дозволяють створювати багатозаровий образ релігійних концептів,

що допомагає збагачувати та точніше відображати їх значення та взаємозв'язки. Це зокрема стосується буддизму та даосизму, де релігійні символи мають складні та містичні значення. Молитви, тексти медитацій та віршовані репрезентації є важливою частиною релігійного дискурсу в китайській культурі. З точки зору лінгвістики, ці тексти мають свої особливості, які допомагають відображати та передавати релігійні концепти та символіку.

Молитви зазвичай включають у себе ритуальні фрази та повторення, що допомагають встановити специфічний ритуал та зосередження на божестві чи святій іконі. Такі молитви можуть містити формули, що викликають захист від зла, бажання щастя та благополуччя. Наприклад, молитва 南无阿弥陀佛 (Nāmó Āmítuófó), що дослівно перекладається як: “Слава Будді-Амітафі”, є однією з найпоширеніших молитов у буддизмі і використовується для поклоніння Амітафі Будді та прохання про його допомогу на шляху до духовного просвітлення та визволення. Тексти медитацій, такі як сутри буддизму, містять у собі складні метафори та алегорії, які допомагають показати складні релігійні концепти. Наприклад, сутра “Серце пращура” 心经 (Xīnjīng) містить у собі метафору про пустотність всіх речей, що означає, що усе, що ми бачимо, є лише ілюзією та нереальним (Пойнар, 2012, с. 197 – 203).

Китайська релігійна фразеологія є однією з найбільш складних та багатих у світі. Вона складається з багатьох символів та метафор, які мають свої особливості та значення в релігійному контексті. Особливу увагу в китайській релігійній фразеології приділяється виразності, експресивності та образності. Одним з прикладів китайської релігійної фразеології є вираз “Трьох головних речей в житті”. Цей вираз походить з конфуціанської філософії та містить три складові, а саме: здоров'я, моральної чесності та знань. Ці складові вважаються ключовими в житті людини, що сприяє її щастю та благополуччю.

Ще одним прикладом є вираз “Небо і люди” 天上人间 (tiān shàng rénjiān). Цей вираз використовується в буддизмі та таоїзмі та означає ідеальне місце, де немає страждань, де небесні та земні світи зливаються разом, де панує мир та гармонія. Інший приклад китайської релігійної фразеології – “Сходження на золоту гору” 登金

山 (dēng jīn shān). Цей вираз походить з таоїзму та означає досягнення найвищого рівня духовного розвитку (Воробйова, 2011, с. 8–10).

Таким чином, особливості мовної репрезентації релігійних концептів в китайській мові можуть включати наступні аспекти:

1. Використання метафор та алегорій для опису релігійних концептів.
2. Відсутність чіткої лексичної системи для опису релігійних понять, яка б відображала розмаїття релігійних традицій та поглядів.
3. Використання характеристик, які не відносяться до релігійних понять, для опису абстрактних ідей.
4. Використання різних слів для позначення тих самих релігійних понять в залежності від контексту.
5. Використання складних конструкцій, які можуть включати синоніми, антоніми, гіпероніми та гіпоніми. Наприклад, характерними являються прецедентні тексти даосизму, які включають такі складні мовні вирази як 道法自然, 法则万物, 万物归一, 一归于道 (dào fǎ zìrán, fǎzé wànwù, wànwù guī yī, yī guī yú dào) “Те, що природа є Дао, Дао управляє всім, все повертається до одного, а одне повертається до Дао”.
6. Використання виразів, що поєднують в собі різні релігійні терміни, які мають спільну смислову основу.
7. Зміна значення слів в залежності від релігійного контексту.
8. Використання мовних засобів для вираження різних рівнів релігійної свідомості.
9. Використання мовних засобів для підкреслення значення релігійних понять та надання їм вагомості в тексті.

Висновки до Розділу 1

Тема мовної репрезентації релігійної символіки та релігійної лексики в китайській лінгвістиці є досить актуальною та цікавою для дослідження. На основі аналізу лексики та літератури можна зробити висновок, що релігійна символіка в китайській мові має велике значення і використовується не тільки в релігійних текстах, але й в культурному та літературному контекстах. Зокрема, дослідження лексичних засобів відтворення релігійної символіки в китайській мові дозволяє виявити широкий спектр слів, які мають релігійне значення, а також розглянути різноманітні способи використання цих слів для передачі різних релігійних концепцій та ідей.

Сформована нами класифікація релігійної лексики показує, що основними категоріями лексичних одиниць в релігійних текстах є концептуальні поняття, антропоморфні та антропоцентричні терміни, урочисті слова, ритуальні поняття та поняття пов'язані з етичними принципами релігії. Ці категорії відображають специфіку релігій як соціокультурних явищ, які ґрунтуються на осмисленні людини, святих та членів звичайної спільності, а також на визначенні місця людини у світі та її відносин з божественним задумом.

Дослідження різновидів мовної репрезентації релігійної символіки в китайській мові також вказує на різноманітність та складність цього процесу. Релігійна символіка може бути відображена за допомогою різних мовних засобів, таких як стилістичні фігури та образи, що створюють враження містики, магії та сакральності. Також китайській мові використовуються різні метафори та алегорії для опису важливих концептів.

Отже, дослідження мовної репрезентації релігійної символіки та релігійної лексики в сучасній китайській лінгвістиці допомагає краще розуміти культурні та релігійні аспекти китайської мови та літератури, а також розкриває можливості для подальших досліджень.

РОЗДІЛ 2. МОВНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИМВОЛІКИ В КИТАЙСЬКОМУ КЛАСИЧНОМУ РОМАНІ У ЧЕН'ЕНЯ “ПОДОРОЖ НА ЗАХІД” (吴承恩 “西游记”)

2.1. Лексичні засоби відтворення релігійної символіки в романі “Подорож на Захід”

“Подорож на Захід” 西游记 (Xīyóu jì) – китайський роман, написаний у XVI столітті, автором якого вважається У Чен' ень. Цей роман є одним з найбільш відомих творів китайської літератури. Основна сюжетна лінія роману пов'язана з подорожжю ченця Сюаньцзана і його товаришів на Захід з метою знайти святі тексти буддизму. Саме ж поняття подорожі в романі символізує свій власний шлях кожного персонажа до духовного просвітлення. Його супроводжує та три друга, які допомагають йому у подорожі. Разом вони перетинають безліч перешкод, зустрічаються з різними персонажами, з якими вони вступають в боротьбу або співпрацюють. Одна з головних тем роману – релігійна, яка відображає духовну шляхетність та духовність головного героя монаха Сюаньцзана. Крім того, роман також містить багато алегоричних елементів та символів, які відображають духовну боротьбу героїв та їхній шлях до духовної пробудженості.

У романі “Подорож на Захід” велика кількість фантастичних елементів, таких як магія, демони, монстри, які перешкоджають головним героям на їхньому шляху. Також в романі представлені елементи гумору, сатири та парадоксів. Мова роману є багата і стилізована, з використанням архаїчних та літературних слів, а також давніх виразів та ідіом. У романі присутні також елементи гумору, магії, релігійної символіки та інших фантастичних елементів, що робить його одним з найулюбленіших серед читачів китайської літератури. Такий стиль мовлення використовується для підкреслення вагомості та величчя подій та персонажів.

Деякі з особливостей лексики в романі включають наступні:

1. Вживання архаїчних слів: у романі можна зустріти багато слів, які вже не використовуються в сучасній китайській, таких як: 黃昏 (сутінки), 奚落 (глузування), 踰越 (переступити межі) та ін.

2. Використання діалектів та різних форм мови: автор використовує різні форми мови, щоб відтворити мовне різноманіття, що існує в різних частинах Китаю. Наприклад, у романі можна знайти використання кантонського діалекту та слів, які є специфічними для різних регіонів.

3. Вживання китайської символіки та метафор: у романі часто використовуються китайські символи та метафори, які мають велике значення для китайської культури. Наприклад, у романі зустрічається метафора 水滴石穿 (вода по каплі камінь точить), яка використовується, щоб описати процес поступового досягнення мети.

4. Важливою особливістю лексики роману є використання термінів, що пов'язані з історією та культурою Китаю, зокрема, із буддизмом та конфуціанством. Такі терміни можуть бути незрозумілими для читачів, які не знайомі з цими аспектами китайської культури.

Також автор використовує високохудожню лексику та поетичні засоби, такі як метафори та порівняння, для створення образів та відтворення атмосфери давнього Китаю. Наприклад: 瓜子臉 (guāzǐliǎn) – буквально означає “обличчя гарбузових насінинок” і використовується для опису жіночої краси 沉鱼落雁，闭月羞花 (chényúluòyàn, bìyuèxiūhuā) – метафоричний вираз, що описує жіночу красу.

Крім того, роман містить багато термінів та назв, пов'язаних з китайською міфологією, філософією та релігією, таких як Дракон, Дао, Буддизм та інші. Використання цих термінів допомагає автору передати важливі концепти та ідеї, що пов'язані з культурою Китаю. Роман “Подорож на Захід” містить чимало релігійної лексики, особливо пов'язаної з буддизмом і таоїзмом, а також іншими віруваннями (Потапчук, 2007, с.104 – 109).

最高的存在 “Найвища Істота” – це термін, що використовується для позначення Будди. 定 “Самадхі” – це термін, який відноситься до медитації та зосередження. 道 “Дорога” – це ключовий термін таоїзму, що відноситься до гармонійного порядку Всесвіту та є практичним принципом життя. 三部书 “Три Книги” – це термін, що відноситься до класичних текстів конфуціанства, які містять вчення про моральну та політичну етику. Ці слова і терміни використовуються в романі для позначення різних концепцій та вірувань, а їхня мовна відображення може залежати від контексту та персонажів, які використовують їх.

У романі “Подорож на Захід” релігійні концепти виражені за допомогою різноманітних лексичних засобів, зокрема спеціалізованої релігійної лексики, але також за допомогою загальноживаних слів, які отримують релігійне значення в контексті твору. Однією з центральних тем роману є релігійне питання, а саме пошук духовної істинності. У цьому контексті нерідко вживаються терміни, що відносяться до буддизму, конфуціанства та язичницьких вірувань. Наприклад, вживається термін Будда 佛陀 (fótuó), що позначає засновника буддизму, а також дхарма 法 (fǎ), що може мати різне значення, залежно від контексту, але в даному випадку вживається в значенні вчення Будди (Hamill Sam, 2004).

У романі використовуються й загальноживані слова, які отримують релігійне значення в контексті. Наприклад, слово благословення 祝福 (zhùfú) часто зустрічається у контексті віри у бога, але також може мати інші значення. Ще один приклад релігійної лексики – єднання неба і людини 天人合一, яке використовується для опису ідеї про те, що небесний світ і світ людей мають бути взаємопов'язані та гармонійні. У романі також зустрічаються слова, пов'язані з буддизмом, такі як нірвана 涅槃 та будда 佛, а також терміни, що стосуються даосизму, такі як цзен 禪 та дао 道.

У романі можна виділити декілька релігійних метафор, які використовує автор для підкреслення глибини духовного пошуку персонажів та ствердження головної теми роману – пошуку духовної істини. Однією з найвідоміших метафор є образ

кінного шляху. У китайській традиції кінний шлях вважався шляхом духовного пошуку.

Ще одна метафора, яка використовується в романі – це образ “безбарвної квітки”. Цей образ символізує те, що кожен персонаж, незалежно від свого релігійного переконання, має своє місце в пошуку істини, яке є цінним і унікальним. “Кожен з нас – це як одна безбарвна квітка, що виростає в тому ж саду. Іноді нам здається, що ми не можемо знайти своє місце, що ми самі собі зайва, але ми повинні продовжувати шукати, бо кожна квітка має свій запах і свою красу”. Також в романі зустрічається образ “Будди на пагорбі”, який використовується для опису місцевості та визначення сакрального настрою персонажів (Wu J, 2016)

Таким чином, у романі “Подорож на Захід” можна виділити кілька лексичних способів вираження релігійної символіки:

1. Пряме вираження релігійних термінів: 佛陀 (púsà) Будда, 梵天 (fántiān) Вішну, 菩薩 бодхісаттва, 灵山 (língshān) Свята гора. 佛陀说得好, 人间真正的境界就在于能接受佛法, 走向涅槃的边缘 (shuō dé hǎo, rén huáng zhēnzhèng de jìngjiè jiù zài yú néipán de biān yuán), що означає “Будда сказав добре, що справжній стан людської існування полягає в тому, що він може прийняти Дхарму і рухатися до межі нірвани”.

2. Метафоричне вираження релігійних понять. Наприклад, “一线生机” (yīxiàn shēngjī) – один шанс на врятування життя, що використовується для опису того, як Буддизм може допомогти врятувати людину від страждань життя; “魔障” (mózhàng) – перешкоди, що створює демон. Використовується для опису того, як люди повинні подолати свої внутрішні бар'єри і негативні емоції.

3. Метафоричне вираження духовно-сакральних етичних понять, що входять до периферії вираження релігійних понять: наприклад, використання слів світло та тьма для позначення добра та зла. Приклад: 这里是黑暗世界, 深不可测, 极其危险 (Zhèlǐ shì hēi'àn shìjiè, shēn bùkěcè, jíqí wēixiǎn), що означає “Це темний світ, безмежний і надзвичайно небезпечний”.

3. Алегорії. У романі часто згадуються звірі, такі як дракон, фенікс, журавель, які мають велике релігійне значення в китайській культурі. Наприклад, у романі дракон символізує безсмертя і духовну мудрість (Костанда, 2004).

4. Фразеологізми та сталі вирази: 打坐 (медитація), 修行 (аскеза), 化身 (інкарнація), 圣人(святий), 道观 (даоський храм), 观音 (Гуань-інь, божество, яке вбирає в себе аспекти Будди, бодхісаттви та інші).

5. Контекстуальне використання слів: слово 金剛 (ваджра, діамант) у романі може використовуватися для опису міцності та стійкості, які не можуть бути зламані, або для опису людини з надзвичайною силою волі.

2.2. Особливості мовної репрезентації релігійної символіки в романі “Подорож на Захід”

Окрім лексичних способів, у романі “Подорож на Захід” зустрічається ряд інших лінгвістичних засобів репрезентації релігійних символів. Деякі з них включають:

1. Метафори: використання образів, що передають релігійні концепти. Наприклад, у романі є метафора “Будда в серці” 心中有佛, що передає ідею про присутність Будди у внутрішньому світі людини.

2. Алегорії: використання розповідей або образів, що мають прихований сенс, щоб передати релігійні ідеї. Наприклад, у романі є алегорія про те, як Мандрівник допомагає мавпі, що передає ідею про жертвність та допомогу.

3. Персоніфікації: використання опису неживих об'єктів як живих істот для передачі релігійних концептів. Наприклад, у романі є персоніфікація Місяця 月神 та Сонця 日神, що передають ідеї про божественну силу.

4. Символіка: використання конкретних символів для передачі релігійних ідей. Наприклад, у романі символом благополуччя є Зірка Великої Шасті 大福星(dà fú xīng), а символом зла – Страшна Мавпа 魔猴(mó hóu).

5. Стилiстичнi прийоми: використання специфiчних стилiстичних засобiв, таких як повторення, антитеза та iронiя, для передачi релiгiйних iдей. Наприклад, у романi є повторення “Будда-Дхарма” 佛法 та антитеза “Свiтле-Темне” 明-暗, що передають концепти добра та зла (Резаненко, 2005, с.90-95).

Також однією з найбільших особливостей роману є велика кількість алюзій, цитат та образних паралелей з китайськими релігійними текстами. Серед них можна визначити наступні:

1. 明心见性 (míng xīn jiàn xìng) – ця фраза є прямою цитатою з буддiйських текстiв та означає «побачити свою природу в чистiй свiдомостi». У романi “Подорож на Захiд” цю фразу вживає монах, щоб навчити своїх учнiв правильно сприймати свiт.

2. 八方天佑 (bāfāng tiānyòu) – ця фраза є алюзiєю на китайську народну мудрiсть та означає “благословення неба вiд усiх сторiн”. У романi “Подорож на Захiд” цю фразу вживають у виглядi благословення пiд час подорожi.

3. 圣贤仙佛 (shèngxián xiān fú) – цю фразу можна перекласти як “святi мудреци, iмортиали та Будди”, що символiзує високий рiвень духовної мудростi та просвiченостi, який може бути досягнутий людиною.

4. 道教的符咒 (dàojiào de fúzhòu) – ця фраза вiдноситься до релiгiйних символiв та понять давньої китайської релiгiї даосизму. Її можна перекласти як “даоськi заклинання”. У романi цi символи використовуються для захисту героiв вiд злих духiв.

5. 三清 (sānqīng) – це поняття в Даосизмi, яке вiдноситься до трьох вищих божеств – Цюаньшi Дао, Лаоцзи та Юандi. У романi “Подорож на Захiд” це поняття згадується в контекстi пошуку iстини та духовного просвiтлення (Кiрносова, 2008).

У романi “Подорож на захiд” релiгiйнi концепти виражаються на мовному рiвнi через вживання специфiчної термiнологiї, пов'язаної з буддизмом та даосизмом, а також за допомогою алюзiй та цитат з релiгiйних текстiв. Наприклад, в текстi роману часто згадуються рiзні божества, такі як Гуань Інь(бодхiсаттва в буддизмi, яка символiзує милосердя i співчуття), Будда та iншi, а також вживаються термiни, що

пов'язані з буддизмом, такі як “бодхічїтта” (бажання допомогти всім живим істотам знайти проявлення духовності), “нірвана»” (ступінь духовного освітлення) та інші.

Демонологічні та міфологічні концепти виражаються на мовному рівні через описи надприродних істот, які зустрічаються героями у своїй подорожі. Ці істоти описуються за допомогою специфічної термінології та символів, пов'язаних з міфологією та демонологією китайської культури. Наприклад, демонів зображують як істот з крилами та змієподібними тілами, а також використовують терміни, що пов'язані з міфологією, наприклад, “древній бог” (його згадують, коли описують головного злодія), “їжак-демон” (демона, що з'являється в романі) та інші. Також у романі зустрічається багато алюзій на китайську міфологію та демонологію, що доповнює образи істот, згаданих у тексті.

Лексичні засоби, що використовуються для опису демонів та інших надприродних істот, часто асоціюються зі світом міфології та релігії. Зокрема, це слова-ознаки, що позначають різні атрибути демонів, наприклад:

1. 蟒蛇 (mǎngshé) – змієподібне тіло
2. 黑翅膀 (hēi chibǎng) – чорні крила
3. 镰刀般的爪子 (liándāo bān de zhuǎzi) – серпоподібні кігті
4. 恐怖的目光 (kǒngbù de mùguāng) – жахливий погляд
5. 黑暗力量 (hēi'àn lìliàng) – темні сили

Ці описи допомагають створити враження жаху від демонів та підсилюють їхню небезпеку. Вони також можуть бути використані для протиставлення зображенням божеств, що можуть мати свої власні характеристики та атрибути. Натомість, божество може мати “золоті крила” 金色翅膀 (jīn sè chibǎng) та “блакитні очі” 蓝色的眼睛 (lán sè de yǎnjīng), що вказує на його благородство та світлу сутність (Пойнар, 2012).

Також в тексті роману часто вживаються специфічні терміни, які пов'язані з міфологією та демонологією:

1. 魔龟 (mó guī) – черепаха-демон
2. 讽刺魔 (fěng cì mó) – демон

3. 罗汉 (luó hàn) – архат
4. 地煞 (dì shà) – земний дух

Використання таких термінів не тільки допомагає створювати образи надприродних істот, але й поглиблює історію, що розповідається в романі, розкриваючи її таємниці. Вони допомагають підкреслити різноманітність та багатство китайської міфології та демонології, а також створюють враження реалізму уявного світу.

Лінгвостилістичні засоби, що використовуються для опису демонів та інших надприродних істот, також відображають їхні особливості. Наприклад, у описі демона-їжака зустрічаються слова “покритий гострими шипами”, що відображає його загрозливий характер. А у описі демона сарказма зустрічаються слова “насмішкуватий тон”, “різкий сміх”, що відображають його зловісний та безжальний характер.

Описи божеств та демонів протиставлені на лінгвостилістичному рівні. Якщо описи божеств частіше пов'язані з позитивними емоціями та створенням міцних, безпечних образів, то описи демонів мають негативний відтінок та частіше пов'язані зі створенням загрозливих, жахливих образів. Одним з прикладів може бути опис Будди. Використання слів “безсмертний”, “найвищий”, “найсильніший” в описі Будди створює могутній образ. Деякі описи Будди також мають елементи магії, наприклад 金色武器 та 金色武器從他身上震顛著破裂 “золота зброя, що з здригалась та тріщала” (Піддубна, 2020, с.58–61).

Натомість, описи демонів зазвичай мають загрозливий відтінок та викликають відчуття страху та небезпеки. Наприклад, опис монстрів у формі скорпіонів містить слова “величезні”, “отруйні”, “загрожуючі”, що відображає їхню силу та загрозливість. Інший приклад – опис демона-тигра. У тексті його опису зустрічаються слова “трізний”, “жахливий”, “темна сила”, що створює враження загрозливої та небезпечної істоти.

Висновки до розділу 2

У даному розділі нашого дослідження було проаналізовано специфіку мовного вираження релігійної символіки у сучасній китайській мові на прикладі роману “Подорож на Захід”, одного з найвідоміших та найпопулярніших китайських романів, який вважається еталоном китайської літератури та культури.

В результаті дослідження було виявлено, що автор роману використовує широкий спектр лексичних засобів для відтворення релігійної символіки, таких як фразеологізми, власні назви, терміни та епітети. Крім того, було з'ясовано, що різні види мовної репрезентації релігійної символіки, такі як метафори та алегорії, допомагають читачеві краще розуміти концепт і поглиблювати своє розуміння культури та релігії. Було виокремлено особливості лексичні, яку було використано для написання даного роману, а саме: наявність архаїчних слів, діалектів, релігійних понять, тобто використання термінів, пов'язаних з буддизмом та конфуціанством.

Було з'ясовано, що демонологічні елементи у романі мають свою специфічну лексику та лінгвостилістичні особливості. Також було відзначено, що репрезентація божеств та демонів протиставлена на лінгвостилістичному рівні за допомогою використання різних мовних засобів. Зокрема, опис Будди та інших божеств містить вживання слів з позитивною конотацією, таких як: “безсмертний”, “найвищий”, “найсильніший” 不朽, 至高, 最強. Тоді як описи демонів містять вживання слів з негативною конотацією: “страшний погляд”, “серповидні кігті”, тощо.

Отже, з цього розділу можемо зробити висновок, що аналіз літературних творів для більш точної класифікації релігійної лексики є дуже важливим і дає нам більш чітку картину саме специфіки відтворення релігійної символіки на прикладі конкретного роману “Подорож на Захід”, де ключовими темами є духовне зростання та пошуки сенсу життя. Ці сенси автор і передає за допомогою великої кількості релігійних понять.

ВИСНОВКИ

Теоретична концепція курсової ґрунтується на таких положеннях:

1. Релігійні концепти є важливим аспектом загального культурологічного та національного коду кожної мови, оскільки розкривають особливості мовної та національної картини світу, а також є специфічним кодом етичних та моральних засад, що формують менталітет та пронизують усе «мовне світобачення» носія тієї чи іншої мови. У Китаї існують три великих релігійних учень, які займають панівне становище у релігійній картині цього регіону: буддизм, конфуціанство та даосизм. Кожен з цих напрямків має свої конкретні терміни та поняття, які виражаються за допомогою певних мовних засобів.

2. Мовні особливості репрезентації релігійних концептів включають в себе: використання певних лексичних одиниць, які можуть бути класифіковані за тематичним та стилістичним принципом; використання лінгвостилістичних принципів зображення міфологічних уявлень – метафори, символіка, іронія, гіперболи, риторичні фігури, алюзії, цитати та інші елементи інтертекстуальності, які розмивають межі між узуальним та релігійним дискурсами.

3. Класичний китайський роман “Подорож на Захід” є репрезентативним матеріалом вербалізації та національно-культурного осмислення не тільки певних релігійних елементів, але всього комплексу міфологічних, язичницьких та власне релігійних уявлень, які розвивались та взаємодіяли в межах одного культурного дискурсу того часу.

У курсовій розроблено новий підхід для встановлення лінгвістичних засобів відтворення релігійних концептів на прикладі художнього тексту.

Виявлено такі особливості релігійної лексики для відтворення релігійного концепту в романі:

1. В романі використовується велика кількість релігійної лексики тематичної групи “позначення божеств, демонів, ритуалів”, а також тематичної групи “етика та мораль”, що включає релігійне осмислення та концептуалізацію загальнолюдських понять чесності, доброти, шляхетності тощо.

2. Роман сповнений стилістично різнобарвними лінгвостилістичними засобами, які спрямовані на надання більшої значимості та піднесеності певним релігійним подіям, термінам, релігійним діячам та фігурам. Серед них можна визначити насичений корпус метафор, ідіом, а також поетичних висловів. Ці засоби дозволяють автору ефективно відтворити релігійні концепти та передати читачам глибинні значення, пов'язані з релігією та духовністю.

3. Для підкреслення та ствердження значущості та універсальності релігії (буддизму, конфуціанства, даосизму) в романі використовується велика кількість контекстуальних протиставлень на лексичному рівні, які виражаються в антонімічному протиставленні зображень та характеристик демонів та божеств. Такі лексичні та лінгвостилістичні засоби підкреслюють багатство китайської міфології, а також відображають особливості надприродних істот, що допомагає створити враження реалізму уявного світу.

4. Розроблено нову класифікацію для релігійної лексики, а також конкретних особливостей репрезентації концептів буддизму на прикладі мовного матеріалу роману “Подорож на Захід”.

5. Установлено, що у романі “Подорож на Захід” є велика кількість інших лінгвістичних засобів репрезентації релігійних символів, таких як: метафори, алегорії, персоніфікації, алюзії та антитези. Використання алюзій та цитат з китайських релігійних текстів збагачує текст роману та дає можливість більш повно і точно передати його зміст.

Подальші дослідження будуть пов'язані з визначенням ще більшої кількості різних мовних засобів, які репрезентують релігійні концепти в сучасній китайській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Bhikkhu Bodhi (2000). *The Noble Eightfold Path: The Way to the End of Suffering*, BPS Pariyatti Editions.
- Buddhadāsa Bhikkhu (2017). *Under the Bodhi Tree: Buddha's Original Vision of Dependent Co-arising*, Wisdom Publications.
- Dalai Lama, Thubten Chodron (2019). *Samsara, Nirvana, and Buddha Nature (The Library of Wisdom and Compassion Book 3)*, Wisdom Publications.
- Geshe Sonam Rinchen (2006). *How Karma Works: The Twelve Links of Dependent-Arising*, Snow Lion.
- Hamill Sam, J.P. Seaton (2004). *The Poetry of Zen*, Boston.
- Richardson *Cognitive Linguistics and Religious Language: An Introduction*. Retrieved from DOI:10.4324/9781003041139
- Sangharakshita (1998). *What Is the Dharma? The Essential Teachings of the Buddha*. Windhorse Publications, UK.
- Sangharakshita (2008). *Who is the Buddha?* Windhorse Publications, UK.
- Wu J. *Words and Concepts in Chinese Religious Denunciation: A Study of the Genealogy of Xiejiao*. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/1547402X.2016.1168178>
- Xabier K. Fernaon (2019). *365 Taoism Quotes: Daily Taoism Quotes to Become More Congruent, Peaceful and Thankful*.
- Zhang C. *The measure of Chinese religions: Denomination-based or deity-based?* Retrieved from <https://doi.org/10.1177/2057150X20925312>
- Бацевич Ф.С. (2008). *Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: Підручник*, Київ: ВЦ “Академія”.
- Бенедік, К. Ю, Воробей, О. С. (2022). Специфіка відтворення релігійної лексики китайською мовою в перекладі поеми Лесі Українки «Вавилонський полон». Китаєзнавчі дослідження, (2), с. 79–89. Відновлено з <https://doi.org/10.51198/chinesest2022.02.079>

Богачевська І. (2006) *Релігійний дискурс і релігійний ритуал. Мультиверсум. Філософський альманах*. К.: Центр духовної культури, №54. Відновлено з https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_54/Bohachevska.htm

Бойчук М. І. (2021). *Функціонально-семантичне поле релігійної лексики англійської мови*.

Воробйова О. П. (2011). *Когнітологія як експерієнційний міф: методика концептуального аналізу тексту. Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: Тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Дніпропетровськ: ДНУ, с. 8–10.

Гоцалюк А. (2015). *Релігійний дискурс традиційного світогляду в контексті соціально-філософських рефлексій*. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. № 2, с. 12–15.

Китайська цивілізація: традиції та сучасність : матеріали XIV міжнародної наукової конференції, (5 листопада 2020), Київ : Видавничий дім «Гельветика», с. 496.

Кіктенко В. О. (2018). *Історія українського китаєзнавства (XVIII – початок XXI століття)*, Київ.

Кірносова Н. А. (28-30 травня 2008) *Концепт поняття “паломництво” у мандрівній літературі xvi—xvii ст. у Китаї*, матеріали міжнародної наукової конференції. Відновлено з <https://core.ac.uk/download/pdf/149248211.pdf>

Костанда І.О (2004). *Позалінгвальні та лінгвальні фактори формування лексики мови (поліпарадигмальне дослідження)*. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю.

Піддубна Н. В. (2020). *Теолінгвістика як нова дисципліна в системі підготовки філологів*. Organization of the educational process in the area of philological sciences: a global experience and national practice : scientific and pedagogic Internship, Venice, Nov. 16 – Dec. 28, 2020 / Ca' Foscari University of Venice, Venice : Baltija Publishing, с.58–61.

Пойнар Л. М. (2013). *Імпліцитна об'єктивація концепту «істинний шлях» у фразеологічних одиницях китайської мови // Мовні і концептуальні картини світу, Вип. 42, Ч. 1, с. 420–429.*

Пойнар Л. М. (2012). *Філософсько-релігійна картина світу китайського етносу та її відображення у фразеологічному фонді китайської мови // Мовні і концептуальні картини світу, Вип. 39, с. 197 – 203.*

Потапчук С.С. (2007). *Лінгвокогнітивний і лінгвокультурологічний підходи до вивчення концепту у сучасному мовознавстві. Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. пр. Рівненського держ. гуман. ін-ту. Рівне : РДГУ, № 15, с. 104–109.*

Резаненко В. Ф. (2008). *Буддистський категоріально-понятійний апарат у китайсько-японській релігійно-філософській традиції (до проблеми семантизації) // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Вип. 1. – Х.: ХДАДМ, с. 49 – 55.*

Резаненко В. Ф. (2005). *До проблеми семантики ключових понять у дослідженнях релігійно-філософських вчень Далекого Сходу // Вісник Львівського університету (серія філологічна). Вип. 36, Ль.: ЛНУ, с. 90–95.*

Стівен Протеро (2022). *Вісім релігій, що панують у світі. Чому їхні відмінності мають значення* 2-ге видання, Київ, Bookcheff.

华林甫 (2010)。 *中国地名学源流*. 北京: 人民出版社。

汤一介 (2000)。 *佛教与中国文化* [M] . 北京: 宗教文化出版社。

罗秉祥, 赵敦华 (2000)。 *基督教与近代中西文化* [C] . 北京: 北京大学出版社。

陈荣富 (1993)。 *比较宗教学* [M] . 北京: 世界知识出版社。

АНОТАЦІЯ

本研究的课题致力于研究再现中国古典小说《西游记》中宗教象征意义的语言手段。

我们研究的主题是小说《西游记》中宗教观念的语言再现。

我们研究的目的是确定在现代汉语中再现宗教概念的语言手段的特殊性。并考察了中国最著名的小说之一吴承恩的《西游记》中宗教词汇使用的存在和特殊性。

从保护和传承宗教遗产和文化传统的角度来看，现代汉语的宗教观念非常重要。

研究包括两部分：理论和实践。在理论部分，我们发现中国有三大宗教流派：佛教、儒教和道教。这些宗教中的每一个都有自己的概念和术语，可以通过语言手段表达。因此，给出了与每个中国宗教相关的主要概念和概念的例子。我们对宗教词汇做了自己的分类，包括：概念概念（佛法, 道,）、拟人概念（佛陀）、仪式概念（祭祀, 拜拜）等。

在实践部分，我们考察了小说《西游记》，得出的结论是：它的特点是：中国符号和隐喻的生存（心中有佛, 水滴石穿），使用与佛教有关的术语、儒道（佛、菩萨）。此外，这部小说的最大特点之一是大量的典故、引语和与中国宗教文本的比喻。（明心见性, 圣贤仙佛）。此外，小说中包含许多与中国神话（自刺魔、罗汉）相关的词。

因此，确立现代汉语再现宗教观念的语言手段的特殊性，有助于宗教遗产和文化传统的保存和传承。它可以帮助理解宗教术语的含义，消除误解并促进信徒与非信徒之间更好的沟通。